

הכשרת מפסטר בעת עשיית חמאה

(התכתבות הלכתית עם הגר"מ גרוס, יו"ר בד"צ ועדת מהדרין)

א.

עש"ק פרשת ראה תשע"ז
אמע"כ הרה"ג הצדיק
מו"ה מרדכי גראס שליט"א
אב"ד בבני ברק יע"א
אחדשה"ט כראוי וכיאות,

הנני בזה להעלות על הכתב בענין מה שדיברנו בעת אסיפת הרבנים חברי בד"צ ועדת מהדרין. במפעל שמייצרים חמאה משעת עשייה דהיינו שהחלב אינו חלב ישראל משעת חליבה ורק החמאה כשרה לפי מנהג הקהילות כמבואר בשו"ע סי' קטו ברמ"א והחמאה/שמנת עובר פיסטור והשאלה היא האם יש חיוב להגיעל המפסטר שבלוע מבליעת חלב עכו"ם לפי הנהוג להכשיר כלים אחר חלב עכו"ם.

הנה מקור היתר החמאה הוא מדברי הגאונים הובאו דבריהם ברמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ג הל' טו-טז ובטור וש"ע סי' קטו סעיף ג. והנה לכאורה קשה על המחברים, דהלא בסי' פ"ז לגבי דיני חלב הנמצא בקיבה שמתור להעמיד בזה גבינה הרחיבו המחבר והרמ"א להזהיר שהחלב לא יהיה בלוע מקיבה האסורה עד שהרמ"א החמיר להוציא החלב מהקיבה לפני שמצטנן ועכ"פ אסור למלוח או להשאיר מעל"ע, דאל"כ חלב הקיבה בולע מהקיבה ויהיה בשר בחלב וא"כ למה בסי' קט"ו השמיטו שחייבים להפריד החמאה מהחלב לפני מעל"ע שהחמאה לא יבלע מהחלב האסור, ועיין בכסף משנה שכתב דהיתר החמאה הוא דווקא כשקונים חמאה מהנכרים דלא גזרו על החמאה משא"כ חלב עצמו אסור ולכן אסור לישראל להפריד החמאה מחלב של גוים.

ואף דבאמת אי אפשר לתפוס על הכסף משנה והרמב"ם בזה דהם סוברים דחלב עכו"ם בטל ברוב וכפי שמבואר במגיד משנה שם אבל על רבינו הרמ"א שפסק בסעיף א חלב עכו"ם אוסרת כלים שנתבשלה בהם כשאר איסור וא"כ הו"ל להזהיר שלא להשאיר החמאה על החלב מעל"ע שלא יבלע החמאה מהחלב. והיה נראה לדון מזה דכאשר לא גזרו חז"ל על חמאת עכו"ם גם לא גזרו על בליעת החלב שבחמאה, והסברא דהלא כל חמאה הוא חלק מהחלב ותיכף אחרי שנחלב היה שם איסור על כל חלקי החלב ואח"כ כאשר נפרד שומן החלב מהחלב ואף שידוע לנו שאין שום חשש עירב דבר טמא בשומן החלב מ"מ היה חלק של הגזירה וכפי הכללים של יו"ד אפשר לסוחטו אסור אף אם ידוע בבירור שאין שום איסור, אלא וודאי דכאשר התירו הגאונים התירו גם בליעת החלב שבחמאה.

אך עיין בשלטי גיבורים (דף ט"ז ע"א מדפי הרי"ף) מס' ע"ז אות ב בא"ד שדן לגבי אכילת רקיט"א שכתב דלא דמיא לחמאה כי החמאה עושין אותה בצונן (ולכן לא בולע מחלב הנכרי שמעורב בו

חלב טמא).

הרי שבעל שלטי גיבורים חשש שאם יעשו חמאה על ידי בישול יהיה בלוע מחלב שגזרו עליו משום ערוב דבר טמא, ואולי לפי"ז כמו שלא התיר חמאה שבא על ידי בישול כמו"כ יחמיד בחמאה ששהה מעל"ע ע"ג החלב והקים ובלע מהחלב.

אך כיוון דאתינא להכא לדון בדין הריקטי"א עיין בשו"ת חתם סופר חיו"ד סי' ע"ט באשה שלקחה חמאה מאינו יהודי במקום שנוהגים היתר, ושוב נודע שזו חמאה נעשית משירי הגבינה הנשאר ביורה אחר שהוציאו הגבינה הראשונה והשניה שנקרא צוואהרי"ק ושוב נעשה חמאה משירי ההמה וכו'. והשיב החתם סופר דאם לא העמידו הגבינה בעור קיבה (האסורה) נהיה מ"מ הגבינה אסורה משום דבר שנאסר במנין מ"מ כשם חמאה לא נאסר במנין ובמקום שנהגו היתר בחמאה של גוים גם זו מותרת, ואם כי אין נראה לי להתיר להמון עם לקנות חמאה זו מ"מ אין לאסור התערובת והכלים. עכ"ד.

והנה ידוע דעשיית הגבינה הוא בחום יס"ב ומעלה וא"כ הגע עצמך הכלים שעשו הגבינה ומי הגבינה צריכים הגעלה, והכף שהשתמשו להוציא השומן מהצוואהרי"ק צריך הגעלה והחמאה היא כשרה, אלא ודאי שכיוון שלא גזרו על חמאת עכו"ם התירו בזה גם בליעת החלב שבחמאה.

והנה מכל הנ"ל היה נראה לומר דכיוון שלא גזרו על החמאה וגם התירו בליעת חלב האיסור שבתוך החמאה וא"כ גם בליעות חלב נכרי שבכלי המפסטר לא יאסור החמאה.

ואף שיש לחלק ולומר דדווקא בליעות החלב עצמו שממנו נוצר ונקלט השומן עם החלב מותר אבל בליעות מחלב אחר אסור אך מדברי החתם סופר לא משמע כן שהרי הכלים של הגויים שעשו הגבינה היו אסורים מחמת הרבה חלב שעשו מלפני זה ומ"מ התירו החתם סופר וא"כ בנידון דידן נראה דאין צורך להגעיל המפסטר לפני ייצור חמאה.

ואדאתינא להכא יש לדון בעוד שאלה, דהנה ידוע שהיום יש מחמצות שפעולתם הוא להפריד שומן מחלב, דבדרך הטבע רק כאשר משאירים החלב ליום או יומיים נפרד השומן מהחלב וצף למעלה, אך בכוח המחמצת והחידקים נפרד החלב מהשומן תיכף, וגם השומן נפרד יותר טוב כאשר מוסיפים המחמצת אך דא עקא שהמחמצת מיוצרת על בסיס חלב עכו"ם ולפעמים המחמצת גם משביח איכות וטעם החמאה, וא"כ יש לדון על החמאה שיש בחמאה בליעות ונו"ט מחלב עכו"ם האם מותר או אסור.

ולפי המציאות בכל הקהילות באירופה שמתירים חמאת נכרי לא נחתי לחלק אם עשו החמאה ע"י הוספת מחמצת או לא. אך לפי הנ"ל יש מקום להתיר דחז"ל לא גזרו על החמאה אפי' כאשר יש בזה בליעות ונו"ט מחלב עכו"ם בין שהוא חלב דידיה ובין שהוא חלב אחר.

ואסיים בברכת כט"ס,

פינחס ליבוש פדווא

קרית גת

ב.

מוצש"ק פרשת ראה תשע"ז לפ"ק
אל מע"כ הרה"ג הצדיק
מוה"ר מרדכי גראס שליט"א

אחדשה"ט כראוי,

אחרי שכתבתי בעש"ק הלכתי לראות בעקבות רביה"ק, גדולי האחרונים, ולהתבונן איך הם דנו בזה. וב"ה מצאתי ממש כמש"כ בשו"ת אגרות משה ח"ג יו"ד סי' יז, כאשר דן על אבקת מי גבינה ובא"ד הביא דברי הפרי חדש סי' קט"ו ס"ק כא, שהתיר מין מקפא שמרתיחין נסיובי דחלבא עד שנקפא והוא כעין גבינה ונקרא הקיטא וכו'. ובדרכי תשובה ס"ק ט הקשה על הפר"ח דיש לאוסרה מחמת שבלע מהחלב וכתב האגר"מ אבל על כל פנים חזינן שהפר"ח לא חש לקושיא זו כלום אף שלא שייך לומר שנתעלם זה ממני וכן לא מצינו שהקשו עליו גדולי הדור מרבתינו שבדורו ודורות שלאחריו הסמוכים וכו'. ונראה, שאם היה שייך לאסור מצד הבליעה מחלב היה לו לאסור גבינה וחמאה מטעם שיש להם בליעה מהחלב אף שלא ע"י האש וכו' דהא כבוש יותר מעל"ע וא"כ איכא בהכרח טעם חלב בכל גבינה וחמאה, והטעם דסובר הפר"ח דמאחר דלא רצו חכמים לאסור הגבינה והחמאה בכלל גזירתם מלאכול את החלב הוכרחו להחשיב שנפרדו גם מן הטעם דהחלב ונחשב גם טעם החלב שהוא מהגבינה והחמאה - ע"כ תו"ד האג"מ.

אך מאידך עיין בשו"ת שבט הלוי חלק ד סי' פ"ו שכתב על דברי החת"ם סופר שהתיר החמאה שנקלט מע"ג מי הגבינה והקשה למה לא נאסר מחמת נותן טעם מהגבינה. הביא בשם ספר יד יצחק שהובאו דבריו בליקוטי הערות על החת"ם סופר דמייירי שניתנה על האש ביורה רחוק מן האש ונתחמם רק כמו מים פושרין וכתב ע"ז בעל שבט הלוי דאין להוציא מהחת"ם סופר אפילו אם נתבשלו עד כדי שהיד סולדת דאם נתבשלו יס"ב אה"נ שנאסר מטעם נוי"ט מגבינת עכ"ם - ע"כ תו"ד.

הרי לפנינו מחלוקת גדולי האחרונים האם לאסור חמאה כאשר בולע מחלב הן ע"י האור והן ע"י כבישה מעל"ע ולפי הסברא נראה, דגם הרב וואזנר זצ"ל לא ס"ל לאסור רק בסוג החמאה שנקלט מע"ג מי גבינה רותח כאשר יודעים בבירור שהרתיחו מי הגבינה, משא"כ על כבוש מעל"ע לא החמיר דאל"כ כל היתר חמאה נפל לבירא וכמש"כ באג"מ דבימי הראשונים וגדולי האחרונים לפני המלחמה לא היה תעשייה מחלב רק כל אחד ואחד עשה חמאה בביתו ד יום או יומיים ולא שייך כמעט לברר על זה, אלא וודאי דלא חשש רק בחום יס"ב בבירור ולא יותר מזה. והדבר עדיין צ"ע.

ואסיים בברכת כט"ס,

פנחס לייבוש פדווא